

مدل رهبری حکیمانه مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نقطه کانونی قدرت نرم انقلاب اسلامی (مبتنی بر استقراء کنش گفتار مستخرج از بیانات معظم‌له)

غلامرضا سلگی*، دکتر علی اصغر سلطانی**

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۶/۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۰/۱۸

چکیده

در مقاله حاضر، سعی شده است که با تحلیل بیانات مقام معظم رهبری ایراد شده در جمع عامه مردم و خواص بر اساس مدل‌های پنج‌گانه کنش‌گفتاری، که عبارت‌اند از: کنش‌های گفتاری تقریری/اعلامی، تصریحی/توصیفی، احساسی، امری/دستوری و تعهدی، به بررسی نحوه اعمال رهبری معظم‌له از طریق ارتباط کلامی ایشان پرداخته شود. جامعه آماری پژوهش شامل بیانات مقام معظم رهبری در دوران مسئولیت رهبری معظم‌له تا کنون بوده است. نمونه آماری شامل بیانات معظم‌له در جمع آحاد مردم در حرم رضوی و در ابتدای هر سال بوده که از ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۸ ایراد فرموده‌اند، که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، گردآوری و مورد تحلیل قرار گرفت. برای سنجش روایی سنجح تحقیق، پیش‌آزمونی به تعداد ۲۰ نفر به روش گلوله برفی انجام شد و برای محاسبه پایایی سنجح تحقیق، با استفاده از روش فرمول آلفای کرونباخ، و دو نیمه کردن تصادفی سنجحها (۰/۸۴۱) محاسبه گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با بکارگیری نرم‌افزار $spss23$ تفاوت کنش‌های پنج‌گانه گفتاری با استفاده از میانگین، نما، شاخص مجذور کای مخصوص داده‌های اسمی و انحراف استاندارد جهت محاسبه پراکنندگی نمرات اطراف میانگین، تحلیل یافته‌ها انجام گرفت. نتایج به دست آمده، حاکی از آن بود که، بیشترین کنش‌های گفتاری مربوط به کنش‌های تصریحی/توصیفی با فراوانی ۶۷/۳٪ برای عامه مردم و ۶۹/۲٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) بوده است. در مقابل کمترین کنش‌های گفتاری مربوط به کنش‌های تعهدی با فراوانی ۱/۲٪ برای عامه مردم و ۱/۳٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) بوده است. در مجموع، نتایج آزمون کای اسکوئر حاکی از آن است که بین نوع کنش و نوع مخاطب رابطه معنی‌داری وجود دارد زیرا سطح معنی‌داری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: شیوه رهبری امام خامنه‌ای، بیانات مقام معظم رهبری، کنش گفتار، تحلیل محتوا،

خواص، عامه مردم.

olgi-gr@ihuo.ac.ir

* نویسنده مسئول: عضو هیئت علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)

mkousari@ut.ac.ir

** دانشیار دانشگاه باقرالعلوم

۱. مقدمه

حکومت اسلامی برای اجرا باید طبق احکام اسلامی اداره شود و خبرگان احکام اسلامی نیز فقها هستند. پس حکومت در عصر غیبت باید به دست فقها اداره شود و چون همه فقها دارای شرایط لازم دیگر برای اداره حکومت و جهان اسلام نیستند، ممکن است از بین خود جمعی یا یک نفر را که واجد شرایط «علم، ایمان، تقوا، عدالت، شجاعت، بصیرت، توان اداره، محبوبیت و...» می‌شناسند را انتخاب کنند که به او «ولی فقیه»^۱ گفته می‌شود.

حال، این سؤال مطرح می‌شود که آیا «ولی فقیه» آزاد است هر چه خواست دستور دهد و یا هر چه می‌خواهد انجام دهد؟ اگر پاسخ منفی است که هست، در این صورت «ولی فقیه» اگر کلامی از دستورات الهی سرپیچی نماید، قدمی در راه هوای نفس بردارد، در یک مورد منافع شخصی را ترجیح دهد، یک مورد خودرأی باشد و دیکتاتوری کند و یا این که عادل باشد، اما بصیرت نشان ندهد، قدرت اداره نداشته باشد و... به صورت خودکار از «رهبری» کنار گذاشته می‌شود. همچنان که یک امام جماعت اگر عادل نباشد یا یک مرجع اگر شرایط مرجعیت را از دست دهد، به صورت خودکار کنار گذاشته می‌شود. در ادامه مناسب است به چند فراز مهم در بیانات امام خمینی (ره) اشاره گردد. ایشان برای جلوگیری از دیکتاتوری و خودرأیی، همه آحاد مردم، مسئولان و حتی رهبر را مقید به عمل به قانون نموده و فرموده‌اند:

«غیر از قانون الهی، کسی حکومت ندارد و برای هیچ کس، حکومت نیست، نه فقیه و نه غیر فقیه. همه باید تحت قانون عمل کنند» (صحیفه نور، ج ۱۰: ۵۳). و در باب شرایط و ویژگی‌های لازم برای ولی فقیه، فرموده‌اند: «فقیه، اگر یک گناه صغیره هم بکند، از ولایت ساقط است» (صحیفه نور، ج ۱۰: ۱۷۵). و همچنین: «ولی امر، اگر یک کلمه دروغ بگوید، یک قدم برخلاف بگذارد، آن ولایت را دیگر ندارد و... او را از عدالت می‌اندازد» (صحیفه نور، ج ۱۱: ۱۳۳). و جان کلام این که: «ما می‌خواهیم فقیه باشد تا جلوی دیکتاتورها [و دیکتاتوری] را بگیرد» (صحیفه نور، ج ۱۰: ۱۷۵).

۱. در این تحقیق، ولایت فقیه به مثابه عمود خیمه نظام و حاکمیت اسلامی و ولی فقیه به عنوان نمود عینی رهبری نظام اسلامی تعبیر شده است. الهام گرفته از این منبع: (پورسعید، ۱۳۸۹: ۳۰، برگرفته از بوزان، ۱۳۸۸: ۱۲).

و به چند فراز مهم در بیانات مقام معظم رهبری درباره شأنیت و جایگاه رهبر و عزل وی اشاره می‌گردد. معظم له می‌فرماید: «در نظام جمهوری اسلامی، رهبری فقط تابع این نیست که کسی او را به خاطر اینکه شرایط را از دست داده، عزل کند؛ اگر این شرایط [شرایط رهبری] در او وجود نداشته باشد، خودش به خودی خود عزل شده است». و نیز اینکه: «در همه اینها [وظایف قوای سه‌گانه و دستگاه‌های اجرایی نظام] رهبری نه می‌تواند دخالت کند، نه حق دارد دخالت کند، نه قادر است دخالت کند؛ اصلاً امکان ندارد. خیلی از تصمیم‌ها... ممکن است گرفته شود، رهبری قبول هم نداشته باشد، اما دخالت نمی‌کند؛ مسئولینی دارد، مسئولینش باید عمل کنند. بله، آنجائی که اتخاذ یک سیاستی منتهی خواهد شد به کج شدن راه انقلاب، رهبری مسئولیت پیدا می‌کند. در تصمیم و عمل رهبری باید عقلانیت در خدمت اصول قرار بگیرد، واقع‌بینی در خدمت آرمان‌گرایی‌ها قرار بگیرد» (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۰۷/۲۴).

حال، با وجود چنین شرایط سخت‌گیرانه‌ای در مورد رهبری در نظام اسلامی، آنان چگونه با کلام و بیان خود به حل تعارضات گوناگون در جامعه پرداخته و جامعه را به سوی پیشرفت و کمال هدایت می‌نمایند. و بر پایه این مفروضات، مقام معظم رهبری که هم‌اکنون در جایگاه ولی فقیه، رهبری انقلاب اسلامی را بر عهده دارد، در مشی خود که در قالب گفتار تبلور می‌یابد، چگونه به راهبری و هماهنگی قوای مختلف و سایر نهادها، سازمان‌ها و مراجع تصمیم‌گیر به‌طور خاص و راهبری امت به‌طور عام می‌پردازد، به نحوی که از سر هوی نبوده و با دستورات الهی مطابقت داشته باشد، و از سوی دیگر با قانون اساسی و اصول پذیرفته شده آن در تضاد نباشد و به تعبیری به اعمال نوعی رهبری مبدل نشود که به دیکتاتوری منجر گردد. در این پژوهش برای دستیابی به این پاسخ، با استفاده از کنش‌گفتاری، بیانات معظم له تجزیه و تحلیل گردیده است.

۲. سؤال تحقیق

مقام معظم رهبری در بیانات خود چه کنش‌های گفتاری (کنش‌های منظوری) را به کار برده‌اند که کنش تأثیری آن به صورت پیروی از آن منویات از سوی عامه مردم و نیز در مشی خواص جامعه (کارگزاران و مسئولان) تبلور می‌یابد؟

۳. پیشینه مطالعات

هرچند تاکنون پژوهش مستقل دیگری درباره کنش گفتاری در باره بیانات رهبر معظم انقلاب در ایران صورت نگرفته است؛ بااین حال در زمینه کنش گفتاری در سایر موضوعها، پژوهش‌های بسیاری انجام گرفته است که به تعدادی از آنها اشاره می‌شود.

پهلوان‌نژاد و اصطهباناتی (۱۳۸۷) در تحقیقی، متون سخنرانی رؤسای جمهور جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا در شهریورماه سال ۱۳۸۵ در سازمان ملل را بر اساس نظریه کنش‌های گفتار تجزیه و تحلیل نموده است، که بر اساس یافته‌ها، هر دو سخنران با شناخت موقعیت خویش، یکی به عنوان رئیس جمهور ایران و دیگری به عنوان رئیس جمهور ایالات متحده آمریکا سعی داشته‌اند تا با استفاده از جملات خاص (کنش بیانی) منظور خویش (کنش غیربیانی) را به مخاطب برسانند تا با تأثیرگذاری بر مخاطبان خویش (کنش پس‌بیانی) به گسترش افکار خویش پردازند. در این تحقیق با تحلیل کنش گفتاری ساختار جملات مورد استفاده آنان نشان داده شده که چگونه با کنار هم چیدن جملات کنشی: اظهاری، تعهدی، اعلامی و ... سعی در القای افکار خویش به مخاطب داشته‌اند و چگونه این فرآیند در سخنرانی آنها شکل گرفته است.

پهلوان‌نژاد و اصطهباناتی (۱۳۸۹) در پژوهشی دیگر، به بررسی متن‌شناسی زیارت‌نامه حضرت امام رضا(ع) بر اساس طبقه‌بندی‌های کنش گفتار پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که کنش عاطفی بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده است. این نتیجه نشان دهنده ایجاد ارتباط عمیق عاطفی بین گوینده و مخاطب زیارت‌نامه است؛ یعنی گوینده متن تلاش کرده احساساتی از قبیل ارادتمندی، قدردانی و دوستی خویش را در قالب این متن با مخاطب خویش به اشتراک بگذارد. این مطالعه نشان می‌دهد که نظریه کنش گفتار در بررسی متون دینی- مذهبی کارایی دارد.

صانعی پور (۱۳۹۰) در کتاب مبانی تحلیلی کارگفتی در قرآن کریم، تحلیل قرآن را در سطح مفردات و آیات و نظم معنایی و نحوی حاکم بر آنها، و نیز در نظام ارتباطی میان متکلم و مخاطب (اعم از خداوند متعال، پیامبر یا مردم)، مورد فهم و تفسیر قرار داده است. وی تلاش نموده است به تبیین مبانی و روش تفسیری خاص خود پردازد و با عرضه ابزار تحلیل کارآمد و فراگیر، پژوهشگران را از سطح صرف و نحو و مفردات قرآنی به سطح کاربردشناختی این متن مقدس برساند. هدف او این است که خواننده با تأکید بر خطوط نانوشته (بافت پیرامونی) قرآنی، معنای هریک از مفردات و آیات قرآنی را در پرتو کارگفت مورد نظر متکلم، فهم و تفسیر کند.

زرقانی و اخلاق (۱۳۹۱) برای نخستین بار از نظریه کنش‌گفتار در تحلیل آثار ادبی فارسی استفاده کرده‌اند و نشان داده‌اند که این نظریه قابلیت آن را دارد که در طبقه‌بندی و تحلیل نوشتارهای ادبی به کار گرفته شود. آن دو، چهل مورد از شطحیات را بر اساس شرح شطحیات روزبهان بقلی شیرازی برگزیده‌اند، که به دنبال تحلیل ژانر سطح بر اساس این نظریه، به نتایجی رسیدند.

محمودی بختیاری و حسینی (۱۳۹۱) در تحقیقی دیگر سبک‌شناسی درام که حوزه‌ای بین‌رشته‌ای میان کاربردشناسی و مطالعات نقد ادبی محسوب می‌شود، معیارهای متعددی را برای تحلیل آثار نمایشی و شناختی کامل‌تر از عناصر مختلف تشکیل‌دهنده آن به دست می‌دهد. از مهم‌ترین این معیارها، نوبت‌گیری در دیالوگ‌های نمایشنامه و موضوع کنش‌های گفتاری است که به وسیله آن‌ها می‌توان دریافت دقیق‌تری از نمایشنامه داشت. در زمینه نوبت‌گیری برخی شاخصه‌ها از قبیل شروع مکالمه‌ها (بر اساس آنکه کدام شخصیت گفتگو را آغاز می‌کند)، داشتن نوبت بیشتر، نوبت‌های طولانی‌تر، قطع کردن کلام شخصیت روبرو، تعیین کردن گوینده بعدی، تعیین کردن موضوع گفتگو مورد بررسی قرار می‌گیرند. با این روش سنجش شخصیت‌های قدرتمندتر در نمایشنامه شناخته می‌شوند. در زمینه کنش‌های گفتاری نیز تقسیم‌بندی پنج‌گانه سرل بر افعال مورد بررسی قرار می‌گیرد و قدرت شخصیت‌ها از طریق اعمال کنش‌های گفتاری مطالعه می‌شود. در این پژوهش با بهره‌گیری از دو معیار مذکور، نمایشنامه آهسته با گل سرخ اکبر رادی مورد بررسی قرار گرفته است و تلاش بر این بوده که شناخت سبک‌شناسانه روشنی از نمایشنامه حاصل شود. خواهیم دید که شخصیت‌های قدرتمند و چالشگر برای رسیدن به قدرت بیشتر با کمک ابزارهای فوق در متن قابل‌شناسایی خواهند بود. این موضوع هم در بررسی نوبت‌گیری و هم در بررسی کنش‌های گفتاری قابل مشاهده خواهد بود.

علاوه بر این، صادقی (۱۳۸۷) کنش‌گفتاری معذرت‌خواهی را در زبان آموزان فارسی و گُردی (با ساختار مشابه در انگلیسی) به‌طور مقابله‌ای مطالعه کرده است. فیضی (۱۳۸۸) کنش‌گفتاری همدردی بین فارسی‌زبانان و دانشجویان زبان ایرانی را به‌طور مقایسه‌ای مطالعه کرده است؛ دوایی (۱۳۸۹) به مطالعه مقایسه‌ای تعریف و تمجید بین زبان فارسی و انگلیسی پرداخته؛ و منتظری (۱۳۸۹) زبان‌شناختی مقایسه‌ای کنش‌گفتاری تحسین را در میان زبان‌آموزان

ایرانی بررسی کرده است. و همچنین برخی آثار لاتین در این زمینه انجام گرفته است عبارت‌اند از: (Jørgensen & Phillips, 2002; McNair & Paretto, 2010; Link & Kreuz, 2005; Mann, 2009; Carrm, Schrock & Dauterman, 2012).

۴. چارچوب نظری

۴-۱. رهبری

رهبری^۱، مفهومی است که از زوایای گوناگون به آن نگریسته شده و برداشت‌های متفاوت و بعضاً متناقضی از آن صورت گرفته است. از نظر استیفن رابینز^۲، رهبری عبارت است از: «توانایی اعمال نفوذ یا اثر گذاردن بر یک گروه [، سازمان یا ملت]» (رابینز، ۱۳۷۴: ۵۹۲)؛ و بنا بر تعریفی دیگر: «رهبری یعنی مجهز کردن نیروها، تحریک نیروها، آزاد کردن نیروها و درعین حال کنترل نیروها و در مجرای صحیح انداختن آن‌ها، سامان دادن، سازمان بخشیدن و حرارت بخشیدن به آن‌ها» (مطهری، ۱۳۷۲: ۱۰۸). با این تعریف از رهبری، «سلین» نیز به میزان زیادی موافق بوده و بر این باور است که: «رهبران انقلابی برای مردم، انگیزه و چارچوب گفتمانی و فکری فراهم می‌کنند که به آن‌ها در سازمان‌دهی و هدایت تصوراتشان کمک می‌کند» (سلین، ۱۳۷۸: ۱۲۴). بر این اساس، مطالعات انجام گرفته در مورد سبک‌های رهبری توسط «کرت لوین»^۳ و همکاران وی در دانشگاه «آیووا»، نشان می‌دهد که به‌طور کلی ما با سه نوع سبک رهبری مرسوم در دنیا مواجه هستیم، که عبارت‌اند از:

۱. **سبک رهبری استبدادی**^۴: رهبرانی که از این سبک استفاده می‌کنند به تصمیم‌گیری‌های یک‌جانبه تمایل داشته، دستورات خود را دیکته نموده و آگاهی مردم را نسبت به اهداف، محدود نگه می‌دارند و هیچ‌گونه مشارکتی را در تصمیم‌گیری‌ها نمی‌پذیرند.
۲. **سبک رهبری دموکراتیک**^۵: رهبران دارای سبک دموکراتیک یا مشارکتی، افراد را در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت می‌دهند. این‌گونه رهبران اهداف کلی را برای همگان تبیین نموده و تصویر می‌نمایند؛ با این حال، برخورد آنان با افراد و انسان‌ها ارشادی است.

1. Leadership
2. Stephen P. Robbins
3. Kert Levin
4. Autocratic
5. Democratic

۳. **سبک رهبری تفویضی**^۱: رهبران دارای این سبک، عموماً آزادی کامل به افراد می‌دهند. این گونه رهبران رفتار افراد را نفی یا تأیید نکرده و تقریباً هیچ کنترلی بر فعالیت‌های انسان‌ها ندارند. در این سبک، رهبر اعمال قدرت نکرده و تفویض اختیار می‌نماید و استقلال و آزادی فراوانی به پیروان اعطا می‌کند (Koontz & Wehrich, 1990: 347).

۴. **سبک رهبری حکیمانه**^۲: با پیروزی انقلاب اسلامی و تثبیت حاکمیت نظام جمهوری اسلامی در ایران، شکل جدیدی از رهبری به دنیا عرضه شد. این نوع سبک رهبری از نوع رهبری پیامبران الهی و امامان معصوم است که در برش‌هایی از تاریخ بشریت زمینه ظهور یافته و اعمال شده است. این سبک جدید رهبری، در واقع ادامه همان مدل رهبری پیامبران الهی و امامان معصوم است که در قامت ولایت فقیه و توسط ولی فقیه در بین امت اسلامی شکل می‌گیرد، که در ادامه به این نوع رهبری پرداخته می‌شود.

این سبک جدید رهبری، نه از نوع رهبری استبدادی است که با خودرأیی و خودکامگی به تصمیم‌گیری پردازد، نه از نوع سبک رهبری دموکراسی است که فقط به مشارکت صرف افراد و پیروان بسنده نماید و نه از نوع سبک رهبری تفویضی است که همه مسئولیت‌ها را به پیروان واگذار نموده و از خود سلب مسئولیت نماید. در واقع، این نوع سبک رهبری جدید را باید رهبری بر قلب‌ها^۳ نامید که در آن، رابطه رهبر با پیروان فراتر از ارتباط صرف انجام تکلیف از سر اختیار یا اجبار بوده و از نوع ارتباط انسانی و الهی است که ریشه در آموزه‌های اسلامی دارد.

در مورد این نوع سبک رهبری، شهید مطهری معتقد است که: «رهبری با روان بشر سر و کار دارد. جلب همکاری روان‌ها و به حرکت درآوردن آن‌ها به سوی هدفی مقدس و عالی، مهارت و ظرافت فوق‌العاده می‌خواهد؛ کار هر کس نیست... هنگامی که سیره رهبری اولیاء خدا را مطالعه می‌کنیم می‌بینیم بر دقیق‌ترین ملاحظات روانی و بر اصول دقیق علمی رهبری منطبق است و به این ترتیب بود که می‌توانستند تا اعماق دل‌های مردم نفوذ کنند» (مطهری، ۱۳۷۲: ۱۱۳-۱۱۴). این نوع رهبری در زمان غیبت امام معصوم در حیطه اختیار نواب عام قرار دارد که همان ولایت فقیه است.

1. Laissez Faire
2. Laissez Faire

۳. بیش از سایر متفکران، شهید مطهری در آثار خود به این نوع رهبری پرداخته است.

رهبران دارای این سبک، رهبرانی هستند که به صورت «خردمندان و حکیمانه» به هدایت و رهبری می‌پردازند. این نظریه، با تأکید بر حکمت رهبر، علاوه بر پرداختن به رفتار و ویژگی‌های شخصیتی رهبر، زمینه مطالعه ماهیت و وجود رهبری را نیز ممکن می‌سازد.

حال، سؤال اساسی این است که فقیه چه کسی است و دارای چه ویژگی‌هایی شخصیتی باید باشد که بتواند رهبری آحاد مردم و جامعه را بر عهده بگیرد؟ و پاسخ این است که «فقیه» کسی است که ضمن علم و آشنایی تخصصی با احکام الهی، از سایر مشخصات مانند «عدالت» نیز باید برخوردار باشد. چرا که اسلام انسان را روبات فرض نکرده و بر اساس تئوری به روبات‌ها برنامه نمی‌دهد. لذا حتی برای امام جماعت ویژگی‌هایی عام نظیر مسلمانی، قرائت صحیح و عادل بودن را شرط می‌گذارد و اقتدا به کسی که فاقد یکی از آنهاست را جایز نمی‌شمارد، چه رسد به ولایت و رهبری جامعه.

نظریه ولایت فقیه و سبک رهبری فقها، در فقه شیعی از قدمتی هزارساله برخوردار است. امام خمینی (ره) از جمله کسانی است که به تفصیل در این باره نظریه‌پردازی کرده‌اند. ویژگی نظریه ولایت فقیه از منظر امام خمینی (ره)، اعتقاد ایشان به اطلاق و گستردگی اختیارات ولی فقیه و هم‌ترازی آن با اختیارات حکومتی پیامبر (ص) و ائمه (ع) می‌باشد و این نوع نگرش در تمام آثار شفاهی و مکتوب ایشان آمده است.^۱

«ولایت فقیه» در چارچوب اسلام تعریف می‌شود و یکی از تفاوت‌های عمده اسلام با سایر مکاتب، نفی دیکتاتوری و خودمحموری به معنای واقعی آن در همه عرصه‌هاست. در اسلام دستیابی به قرب الهی و تکامل انسان و انسانیت هدف است و طبعاً همه برنامه‌ریزی‌ها و آنچه مورد «امر یا نهی» قرار می‌گیرد، باید طبق اوامر الهی باشد و احکام به لحاظ عقل و حکمت الهی وضع شده است.

۴-۲. گفتار برای عمل

کنش گفتار، به معنی اظهارات، بیانات و گفتارهایی است که از سوی گوینده با این نیت

۱. کتاب کشف الاسرار امام خمینی (ره) که برای نخستین بار در سال ۱۳۲۳ هجری شمسی انتشار یافته، را می‌توان به عنوان مبدأ و یکی از شواهد مناسب این نظریه به حساب آورد.

2. Speech Acts

ابراز شده که مخاطبین به آن‌ها عمل نمایند. البته روش اعمال این گفتارها و سوق دادن آن‌ها به سمت اقدام و عمل در بین رهبران جوامع گوناگون در دنیا متفاوت است. در نظام‌های کنونی دنیا خواسته‌ها و انتظارات رهبران پس از آنکه در قالب گفتار نمایان می‌شود را می‌توان در سه دسته، تقسیم‌بندی نمود:

۱. در نظام‌های دیکتاتوری توسط عوامل و ساختارهای تعبیه‌شده در این گونه نظام‌ها به فعلیت درآمده و بر اساس اجبار عملی می‌گردند.

۲. در نظام‌های به ظاهر برخوردار از دموکراسی توسط سازوکارهای ایجاد شده سایر قوا نظیر پارلمان و یا به صورت ترکیبی از دو قوه اجرایی و پارلمان، خواسته‌ها و انتظارات رهبران اجرایی می‌گردد. البته در این گونه نظام‌ها، میزان مشارکت مردم در انتخابات و واگذاری مسئولیت‌ها به منتخبین به زیر ۲۷ درصد می‌رسد و به تعبیری این یعنی حاکمیت اقلیتی بر اکثریت جامعه که این خود از آثار و پیامدهای ناگوار دموکراسی به شمار می‌آید.

در مقابل، مدل رهبری و اعمال آن در نظام اسلامی که مشروعیت آن از جانب خدا و شرع بوده و مقبولیت آن برآمده از خواست و اراده آحاد جامعه است، به شیوه‌ای اقماعی بوده و جمهوریت و مشارکت مردم در تمام تصمیم‌گیری‌های نظام اسلامی مؤثر است. این تأثیرگذاری قدرت مردم در اداره جامعه از مسیر انتخابات و تفویض اختیار به برگزیدگان و نیز نظارت بر عملکرد آنان محقق می‌شود. براین اساس، تفاوت نقش «ولی فقیه» با سایر رهبران دنیا در این است که او می‌خواهد جامعه را «ارتقا» دهد و «هدایت» کند نه اینکه با زور چیزی را «تحمیل» کند. به‌طور مثال، هرچند مقام معظم رهبری در موضوع هسته‌ای در همان ابتدای دولت یازدهم موافق نبودند، اما فرمودند: «بنده همچنان که گفتم خوش‌بین نیستم؛ من فکر نمی‌کنم از این مذاکرات آن نتیجه‌ای را که ملت ایران انتظار دارد، به دست بیاید، لکن تجربه‌ای است و پشتوانه تجربی ملت ایران را افزایش خواهد داد و تقویت خواهد کرد؛ ایرادی ندارد اما لازم است ملت بیدار باشد» (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۱۲).

موضوع دیگر در مورد مدل رهبری و اعمال آن در نظام اسلامی، حضور تمام قدرت در صحنه است که پس از بیان خواسته‌ها، انتظارات، مطالبات و دستورات در قالب گفتار، امت به فراخور شرایط و مقتضیات زمان و مکان باید به آن خواسته‌ها، انتظارات و دستورات عمل نماید در

غیر این صورت جامعه از مسیر اصلی هدایت، رشد و تکامل منحرف شده و امت گرفتار حاکمانی بی تقوا و دنیاپرست شده و به انحطاط کشانده می شوند. در این زمینه مصداق‌های فراوان می توان یافت که همگی دلالت به اطاعت محض امت از امام دارد. در مورد عمل نکردن مخاطبین به دستورات رهبری در مقاطع گوناگون مصداق‌هایی را می توان یافت، از جمله اینکه:

مقام معظم رهبری در مراسم اربعین، پس از پایان مراسم بدون ایراد سخنرانی بنای ترک جلسه را داشتند که اشخاصی از معظم له درخواست سخنرانی برای جمع را داشتند که در پاسخ فرمودند: «یکی دو نفر از برادران عزیز، گفتند شما صحبت کنید؛ ما مکرر داریم صحبت می کنیم، بنده زیاد صحبت می کنم. آن مقداری که من و امثال من صحبت می کنیم اگر نصف آن، کار کنیم، همه دنیا آباد می شود» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۸/۲۸). در اینجا مقام معظم رهبری عمل کردن به صحبت‌های خود و دیگر سخنرانان را از مخاطبین و مستمعین انتظار داشته و آن را به عنوان پیش شرط پیشرفت و آبادانی دنیای انسان‌ها مطرح نموده‌اند.

مورد دیگر اینکه؛ مرحوم آیت الله مرتضی تهرانی در خاطرات خود در مورد خلاءهایی که وجود دارد و به نظرمان می آید، مطلبی را ابراز نموده است بدین صورت که: «در زمان امیرالمؤمنین «صلوات الله علیه» مشابه این‌ها بوده است. در زمان امام «رضوان الله تعالی علیه» این مسائل بوده است. هنوز گاهی رسانه‌ها فرمایشات امام را که پخش می کنند، ایشان (امام) می فرمایند سال گذشته این جور گفتم، اسفاً عمل نشده است. اسفاً یعنی با تأسف انجام نشده. اگر انجام شده بود که ایشان می فرمود بحمدالله. نمی فرمود اسفاً». آقا از امیرالمؤمنین «صلوات الله علیه»، جد مطهرش که بالاتر نیست. پایین تر هم هست. در عین حال تا آنجایی که قدرت عقلی دارد، ایشان دارد عمل می کند (خبرگزاری فارس، ۱۳۹۸، مصاحبه).

مورد دیگر اینکه، پس از درخواست دانشجوی نخبه برای دستور به مسئولین امر درباره سمپاد و معضل عدم عدالت آموزشی در بین مدارس از رهبر معظم انقلاب، معظم له فرمودند: «من دستور نمی دهم، توصیه می کنم...» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۸/۱۷).

و همچنین مورد دیگر که سیر از نظر و گفتار به سوی عمل است اینکه: «تا وقتی به اسم «لا اله الا الله» و تلفظ محض به «لا اله الا الله» و احیاناً به ذهنیت «لا اله الا الله» اکتفا کرده بودیم، اسیر پنجه‌ی طاغوت بودیم. آن وقتی که وارد عمل شدیم، میدان عملی «لا اله الا الله» را شناختیم و

پا در آن گذاشتیم، شدیم ملت مسلمان و خدای متعال آن عزت را، آن قدرت را، آن هویت برجسته و درخشان را به ما ملت ایران بخشید» (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۴/۲۹).

مدل رهبری حکیمانه مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در سه دهه رهبری با برکت ایشان، به ویژه در جهت طی گام دوم و دستیابی به اهداف و محورهای موضوعی تعیین شده در این بیانیه، نقطه کانونی قدرت نرم انقلاب اسلامی به شمار می‌آید که با حضور آحاد مردم و به ویژه جوانان و عمل به خواسته‌ها، انتظارات و مطالبات معظم‌له که در قالب گفتار بیان می‌گردد، دستیابی به قله‌های رفیع تمدن نوین اسلامی میسر خواهد شد.

۳-۴. انواع کنش‌های گفتاری

کنش‌های گفتاری ابتدا توسط جان آستین، فیلسوف انگلیسی، کشف و طبقه‌بندی گردیده و سپس در نظریه کنش گفتاری جان سرل سازمان یافته است (سلطانی، ۱۳۸۴، ۴۱). وی، مجموعه مقالات تدریسی خود در دانشگاه آکسفورد را در کتاب «چگونه کلمات کار انجام می‌دهند»، منتشر کرد؛ کتابی که معرفی‌کننده رسمی نظریه «کنش گفتار» به شمار می‌رود. این نظریه زبانی، با تحلیل انواع مختلف کارهایی که می‌توانیم با کلمات انجام دهیم، سر و کار دارد. فیلسوفان بر این باور بوده‌اند که زبان به کار گرفته می‌شود تا جهان را بازنمایی کند؛ یعنی نشان دهد که چه هست و چه نیست. به همین دلیل، حقیقت مفهوم مرکزی فلسفه زبان بوده است. اما این نظریه مصمم است بسیاری از کارهای دیگری را که با کلمات می‌توانیم انجام دهیم، نشان دهد (سرل، ۱۳۸۵: ۸، نقل از زرقابی و اخلاقی، ۱۳۹۱).

علاوه بر این، الام معتقد است هدف آستین در بدو طرح این موضوع آن بود که با فلسفه سنتی که در آن تنها صدق و کذب گزاره‌ها مطرح بود برخورد کند، و به مطلب برسد که تولید پاره‌گفتارها تنها طرح گزاره‌ها نیست بلکه در آن ما به کنش‌هایی هم دست می‌زنیم مثل پرسیدن، فرمان دادن و تأثیر گذاشتن بر دیگران. این بررسی‌ها به مرور زمان منتج به این مسئله شد که تمام گزاره‌های تولید شده در زبان را کنشی بدانیم (الام، ۱۳۸۲: ۱۹۵). در ادامه، آستین میان سه سطح متفاوت از افعالی که انسان هنگام سخن گفتن انجام می‌دهد، تمایز قائل شده است:

۱. کنش بیانی^۱: اظهار عبارت‌هایی که معنا و مصداق دارند؛

۲. کنش [غیر بیانی] منظوری^۲: گوینده از اظهارات خود مقصود خاصی را دنبال کند؛

۳. کنش تأثیری^۳: کلام معنادار در شنونده تأثیر خاصی می‌گذارد.

بنابراین، هر اظهاری متضمن این سه کنش است. ما کلماتی بر زبان جاری می‌کنیم (کنش بیانی)، از بیان آن‌ها قصد خاصی را دنبال می‌کنیم (کنش منظوری)، و کلام ما بر مخاطبمان تأثیر می‌گذارد (کنش تأثیری) (زرقانی و اخلاقی، ۱۳۹۱: ۶۷).

هدف کنش غیر بیانی (منظوری)، ترغیب مخاطب برای انجام کاری و قرار دادن شنونده در حالت تکلیف و اجبار برای انجام عملی است، یعنی گوینده می‌خواهد شنونده کاری انجام دهد. گوینده سعی می‌کند تا کاری کند که چیزهایی انجام شود و جهان را با محتوای گزاره‌ای که شامل عمل آتی شنونده می‌باشد، تطبیق بدهد. کنش ترغیبی خواست‌ها و تمایلات گوینده را بیان می‌کند (قوام و درپر، ۱۳۹۰: ۱۹۹).

در نظریه کنش‌گفتاری^۴، آستین بر اساس یکی از نظام‌های طبقه‌بندی، پنج نوع کارکرد کلی از واکنش‌های گفتاری را ایجاد نموده است که عبارت‌اند از: اعلام/تقریر، توصیف، بیان احساس، بیان امری/دستوری و بیانات تعهدآور. سرل نیز همانند آستین کنش‌گفتار را به پنج دسته تقسیم می‌کند: کنش اظهاری، کنش ترغیبی، کنش تعهدی، کنش عاطفی و کنش اعلامی (۱۹۶۹: ۳۳; Searle). در ادامه به اختصار به هر یک از این کنش‌های گفتاری پنج‌گانه پرداخته می‌شود:

کنش گفتاری تقریری^۵ / اعلامی: به آن دسته از کنش‌های گفتاری گفته می‌شود که بیان آن‌ها به تغییر اوضاع دنیای خارج بیانجامد. همان‌گونه که مثال (۱) نشان می‌دهد، برای انجام درست اعلام، افزون بر نیاز به بافت خاص، گوینده نیز باید دارای نقش نهادی اجتماعی خاصی باشد.

مثال‌ها:

(۱) بنده همچنان که گفتم خوش‌بین نیستم؛ من فکر نمی‌کنم [از] این مذاکرات آن نتیجه‌ای را

1. Locutionary Act
2. Illocutionary Act
3. Prelocutionary
4. Speech act
5. Declarative

که ملت ایران انتظار دارد، به دست بیاید، لکن تجربه‌ای است و پشتوانه تجربی ملت ایران را افزایش خواهد داد و تقویت خواهد کرد (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۸/۱۲).^۱

۲) من با صدای بلند اعلام می‌کنم امروز جهان بیش از همیشه نیازمند انسان‌های صالح و عدالت‌خواه و عاشق بشریت و بالاتر از همه نیازمند انسان صالح کامل و منجی حقیقی است که موعود همه امت‌ها و برپاکننده عدالت و صلح و برادری خواهد بود (پهلوان‌نژاد و اصطهباناتی، ۱۳۸۷: ۱۳).

هدف غیر بیانی کنش اعلامی، اعلام شرایط تازه‌ای برای مخاطب است. گوینده به واسطه اعلام‌هایش بر جهان تغییرات واقعی‌ای ایجاد می‌نماید. این کنش هم‌زمان دارای دو وجه انطباقی بین زبان و جهان است. کنش اعلامی زمانی اتفاق می‌افتد که گوینده قدرت و صلاحیت بیان وقایع جدید یک نهاد یا جامعه را داشته باشد (قوام و درپر، ۱۳۹۰: ۲۰۰). گوینده با به‌کارگیری کنش اعلامی از طریق کلمات، اوضاع دنیای خارج را تغییر می‌دهد.

کنش گفتاری تصریحی یا توصیفی: آن دسته از کنش‌گفتاری است که نشان‌دهنده باور گوینده از درستی اوضاع امور است. اظهاراتی چون بیان واقعیت، تصدیق، نتیجه‌گیری و توصیف نمونه‌هایی از کنش‌های گفتاری‌اند که گوینده از طریق آن‌ها دنیا را آن‌چنان که هست یا آن‌چنان که باور دارد، نشان می‌دهد.

هدف غیر بیانی این کنش، توصیف حالتی یا حادثه‌ای است. گوینده عقیده خود را درباره صحت و سقم مطلبی اظهار می‌دارد. این کنش تعهد گوینده را نسبت به صدق گزاره مطرح شده نشان می‌دهد. گوینده می‌گوید چیزها چگونه هستند. این کنش محتوای گزاره‌ای را با جهان و محیط مطابقت داده، باورهای گوینده را نشان می‌دهد (قوام و درپر، ۱۳۹۰: ۲۰۰). در این گونه کنش گفتاری، گوینده با به‌کارگیری توصیف، کلمات را با جهان باورهایش متناسب می‌سازد.
مثال‌ها:

۱) کره زمین مسطح است (پول، ۱۳۸۹: ۷۳-۷۴).

۲) آن وقتی که درآمد نفتی به صورت فراوان در اختیار باشد، نه مسئولین دولتی و نه دیگران

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان.

طبعاً به این فکر نمی‌افتند [فکر نجات کشور از اقتصاد تک‌محصولی یا اقتصاد نفتی] (خامنه‌ای، ۱۳۶۹)¹.

کنش گفتاری بیان احساس²: نوعی کنش گفتاری است که احساس‌گوینده را از جهان خارج نشان می‌دهد. این بیان شامل حالات روانی و نیز نمود احساساتی از قبیل شادی، درد، علاقه، تنفر، لذت، یا غم است. بیان احساسات بیانگر تجربه‌گوینده است، هرچند ممکن است برخاسته از اعمالی باشد که گوینده یا شنونده انجام داده است.

مثال: من وقتی این اظهارات را از شماها می‌شنوم، احساس امید بیشتری می‌کنم و احساس یقین می‌کنم به اینکه این جامعه، این نظام، این مجموعه، با این حرکت محسوس مادی و معنوی، علمی و اخلاقی که دارد، به اهداف خودش بدون تردید خواهد رسید (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۸/۶)³.

هدف غیر بیانی کنش عاطفی بیان حالت روانی که در آن شخص سهیم شده است، می‌باشد. گوینده احساس خود را از طریق قدردانی، تبریک،... و جز آن بیان می‌کند. با بیان یک گزاره با فرض حقیقی بودن آن، در شخص احساسی به وجود می‌آید، مثلاً یا خوشحال می‌شود یا افسوس می‌خورد (قوام و درپر، ۱۳۹۰: ۲۰۰). گوینده با به‌کارگیری بیان احساس، کلمات را با دنیای احساس خویش هماهنگ می‌سازد.

کنش گفتاری امری / دستوری⁴: یا جهت دهنده به آن دسته از کنش‌های گفتاری اطلاق می‌شود که گوینده با به‌کارگیری آن‌ها، دیگری را به انجام کاری وامی‌دارد و بنابراین، بیانگر خواسته‌های گوینده است. این‌گونه کنش‌ها شامل فرامین، دستورات، درخواست‌ها و پیشنهادها هستند و می‌توانند به دو صورت مثبت / ایجابی یا منفی / سلبی باشند.

مثال‌ها:

۱) یک فنجان قهوه بده، پر رنگ باشه.

۲) ممکنه لطفاً یک خودکار به من قرض بدهی؟

۳) به آن دست زن.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در حرم رضوی.

2. Expressive

۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از نخبگان علمی کشور.

4. Directives

۴) در محیط دانشگاه‌ها، خانم‌های دانشجو و استاد باید بکوشند روحیه و فرهنگ اسلامی را ترویج کنند. اجازه ندهید به کسانی - اگر خدای نکرده در دانشگاه‌های کشور هستند - که نسبت به حجاب اسلامی یا زنان و دانشجویان دختر مسلمان بی‌احترامی کنند. اجازه ندهید که این‌ها بتوانند افکار فاسد را منتشر کنند (خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۹/۲۵).

گوینده با به‌کارگیری کنش‌گفتاری دستوری، تلاش می‌کند تا جهان خارج را از طریق شنونده با کلمات هماهنگ سازد (یول، ۱۳۸۹: ۷۳-۷۴).

هدف غیر بیانی (منظوری) این کنش، ترغیب مخاطب برای انجام کاری و قرار دادن شنونده در حالت تکلیف و اجبار برای انجام عملی است، یعنی گوینده می‌خواهد شنونده کاری انجام دهد. گوینده سعی می‌کند تا کاری کند که چیزهایی انجام شود و جهان را با محتوای گزاره‌ای که شامل عمل آتی شنونده می‌باشد، تطبیق بدهد. کنش ترغیبی خواست‌ها و تمایلات گوینده را بیان می‌کند (قوام و درپر، ۱۳۹۰: ۱۹۹).

کنش گفتاری تعهدآور^۱: آن دسته از کنش‌های گفتاری‌اند که در آن‌ها گوینده خود را ملزم به انجام کاری در آینده می‌کند و بنابراین، بیانگر قصد گوینده است. این کنش‌ها دربرگیرنده وعده‌ها، تهدیدها، سرباز زدن‌ها، و تعهدات هستند و گوینده می‌تواند چنین کنش‌هایی را به تنهایی یا به منزله عضو از یک گروه اجرا کند.

مثال‌ها:

۱) من برمی‌گردم.

۲) قصد دارم دفعه بعد آن را درست انجام دهم.

۳) ما آن کار را انجام نخواهیم داد (یول، ۱۳۸۹: ۷۴-۷۵).

۴) آن‌ها (آمریکایی‌ها) گفتند که ممکن است بعد از آنکه این مذاکرات (برجام) انجام گرفت، رهبری برای آبروداری یک اظهار مخالفتی بکند؛ کافر همه را به کیش خود پندارد. ما حرفمان با مردم بر مبنای اعتماد متقابل است؛ مردم به این حقیر ضعیف اعتماد کردند، بنده هم به تک‌تک این ملت اعتماد دارم؛ به این حرکت عمومی اعتماد دارم (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۱/۲۰).^۲

1. Commisives

۲. بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم‌السلام.

هدف گوینده در به کارگیری این کنش، تطبیق دادن جهان خارج با محتوای گزاره‌ای عمل آتی شنونده می‌باشد (پهلوان نژاد و اصطهباناتی، ۱۳۸۷: ۱۳). در ادامه در شکل شماره (۱)، مدل مفهومی پژوهش مبتنی بر کنش‌های گفتار ارائه گردیده است و در جدول (۱)، نقش‌های پنج-گانه کنش‌های گفتاری آستین همراه با ویژگی‌های اصلی‌شان توضیح داده شده است.

جدول ۱. کنش‌های گفتاری پنج‌گانه آستین به همراه نقش‌های اصلی‌شان (یول، ۱۳۸۹: ۷۶)

نوع کنش گفتاری	جهت انطباق	هدف گوینده	کد کنش
بیانات تقریری	کلمات جهان خارج را تغییر می‌دهند	گوینده موقعیت را پدید می‌آورد	۱
بیانات توصیفی	کلمات را با جهان خارج متناسب می‌سازند	گوینده معتقد به موقعیت است	۲
بیانات احساسی	کلمات را با جهان خارج هماهنگ می‌کنند	گوینده احساس موقعیت می‌کند	۳
بیانات جهت دهنده	جهان خارج را با کلمات هماهنگ می‌کنند	گوینده موقعیت را می‌خواهد	۴
بیانات تعهدآور	جهان خارج را با کلمات هماهنگ می‌کنند	گوینده قصد ایجاد موقعیت را دارد	۵

۴-۴. شرایط کنش گفتاری مطلوب

آستین به دنبال نظریه کنش گفتاری، درصدد بررسی شرایط لازم برای کنش‌های گفتاری مناسب برآمد. او بررسی کرد که چه شرایطی موردنیاز است تا همه آنچه را که برای تحقق کنش گفتاری خاصی لازم است، فراهم شود. وی، شرایط لازم برای کنش گفتاری مطلوب را در امور ذیل خلاصه کرد:

۱. **پیش شرط‌ها:** گوینده و شنونده باید دارای زبان مشترک، و عاری از موانع ارتباط و مفاهمه باشند (ساجدی، ۱۳۸۱: ۱۲۴). در این مورد، اسپربر و ویلسون بر این باورند که زمانی که مخاطبان معنای موردنظر یا نیت گوینده را درک نمایند، ارتباط مؤثری پدید خواهد آمد (Sperber & Wilson, 1986: 23).

۲. **شرایط اولیه:** گوینده باید جمله‌هایی را به زبان عادی و مشترک میان آن دو که روش قراردادی برای انجام این نوع کنش گفتاری است، بیان کند.

۳. **شرایط بازنمایی یا وصفی:** جمله باید حامل رابط‌هایی درباره چگونگی اوضاع مناسب با آن نوع کنش گفتاری باشد.

۴. **شرایط نفسانی یا روان‌شناختی:** گوینده باید قصد کند که آن کنش گفتاری را به واسطه جمله انجام دهد و حالات روانی مناسب آن را نیز داشته باشد. شنونده باید فرض کند که گوینده، قصدها و نتایج مناسب را دارد. ادراک این شرایط هنگامی جالب توجه می‌شوند که ملاحظه کنیم تحقق مناسب این شرایط از یک نوع کنش گفتاری به کنش گفتاری دیگر چگونه متفاوت است. در اینجا مثال بسیار ساده‌ای را مطرح می‌کنیم. من از دانش‌آموزی در کلاس می‌خواهم که «لطفاً در را ببند» برای مطلوب بودن این کنش گفتاری، شرایط ذیل لازم است:

پیش‌شرط‌ها: دانش‌آموز باید انگلیسی بفهمد و قادر باشد سخن مرا بشنود.

شرایط اولیه: جمله «لطفاً در را ببند»، باید روش قراردادی از درخواست در زبان تلقی شود.

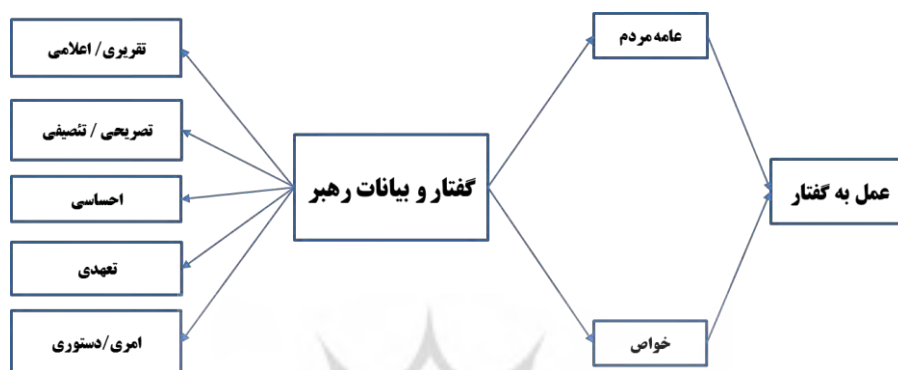
شرایط حاکی: باید دری وجود داشته و باز باشد و دانش‌آموز هم بتواند آن را ببندد.

شرایط نفسانی: من باید بخواهم که در بسته شود و قصد کنم که دانش‌آموز، جمله مرا درخواست تلقی کند. دانش‌آموز باید به واسطه فهم این گفتار، قصد مرا بفهمد (ساجدی، ۱۳۸۱: ۱۲۴).

در مجموع، برای کنش گفتاری مطلوب، شرایطی نظیر به کارگیری لغات در زبان مشترک با مخاطب، مراعات قواعد مرسوم صرف و نحو و لزوم قابل فهم بودن آن‌ها، و توجه به قصد متکلم در بیان آن گزاره‌ها، مورد نیاز است (ساجدی، ۱۳۸۱: ۱۲۴).

البته نکته مهمی که آستین برای دستیابی به کنش گفتاری مطلوب از آن غفلت نموده است این است که: «به کنش‌های گوناگونی که می‌تواند یک گزاره به همراه داشته باشد، به‌ویژه در گزاره‌های دینی [و رهبران الهی و دینی]، توجه چندانی نداشته است؛ درحالی که این نوع گزاره‌ها به دلیل ویژگی‌های خاص خود می‌توانند کنش‌های متعدد داشته باشند. به عبارت دیگر، این‌ها گزاره‌هایی ذو ابعادند» (ساجدی، ۱۳۸۱: ۱۲۷). و این ویژگی ذوابعادی کنش‌های گفتاری را در

بیانات و سخنان رهبران الهی و دینی، به خوبی می‌توان دریافت که کاربرد کنش‌گفتاری دستوری از سوی آنان با رهبرانی که از سبک رهبری دیکتاتوری، دموکراتیک و یا تفویض برخوردارند، کاملاً متفاوت است. در شکل (۱)، مدل مفهومی پژوهش ارائه شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۵. روش‌شناسی تحقیق

توجه به مدل‌های گفتاری برای تحلیل متن، به‌ویژه سخنرانی‌ها و بیانات، دارای اهمیت فراوانی است و می‌توان با بررسی و تحلیل بسامدی انواع کنش‌گفتار به اهداف نهان و پوشیده‌گوینده نزدیک شد و آن را تفسیر و تحلیل نمود.

براین اساس، در تحقیق حاضر از دو رویکرد پژوهشی کمی و کیفی (آمیخته یا ترکیبی) استفاده شده است. در رویکرد کیفی، از روش تحلیل محتوا و بر اساس نظریه کنش‌گفتاری به توصیف و تحلیل یافته‌ها پرداخته شده است. استفاده از کنش‌های گفتاری برای تحلیل متن [به‌ویژه سخنرانی‌ها و بیانات]، از این نظر دارای اهمیت است که می‌توان با بررسی و تحلیل بسامدی انواع کنش به اهداف پنهانی و پوشیده‌گوینده نزدیک شد و آن را تفسیر و تحلیل نمود (پهلوان‌نژاد و ناصری مشهدی، ۱۳۸۷: ۵۴). در رویکرد کمی، با استفاده از داده‌های گردآوری و کد شده توسط فرم‌های محقق ساخته و آزمون علامت^۱ به تفاوت کنش‌های پنج‌گانه گفتاری با استفاده از

1. Sign Test

میانگین، نما Mode، شاخص مجذور کای مخصوص داده‌های اسمی و انحراف استاندارد Std. deviation جهت محاسبه پراکندگی نمرات اطراف میانگین... پرداخته شده است.

جامعه آماری پژوهش شامل بیانات مقام معظم رهبری در دوران مسئولیت رهبری معظم‌له تا کنون بوده است. نمونه آماری شامل بیانات معظم‌له در جمع آحاد مردم در حرم رضوی و در ابتدای هر سال بوده که از ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۸ ایراد فرموده‌اند، که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، گردآوری و مورد تحلیل قرار گرفت. در برخی از موارد ممکن است بخواهیم زیرمجموعه‌ای کوچک از جمعیت بزرگی را مطالعه کنیم که بسیاری از اعضای آن زیرمجموعه به آسانی شناخته می‌شوند، اما شمارش همه آن‌ها تقریباً غیرممکن است، از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده می‌شود. در این روش پژوهشگر سعی می‌کند با قضاوت و نظر تخصصی خود نمونه‌ای را انتخاب نماید که از نظر ویژگی‌های مختلف بیشترین شباهت را به جامعه واقعی داشته باشد (رسولی و امیرآشنایی، ۱۳۹۰: ۷۹). علت اصلی گزینش سی مورد سخنرانی ایرادشده به جهت دستیابی به پایایی و روایی بالای تحقیق انجام پذیرفت.

برای بررسی روایی سنجه کنش گفتار، از ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) که معروف به ضریب لاشه است، استفاده شده است. برای تعیین CVR از متخصصان درخواست می‌شود تا هر آیت‌م را بر اساس طیف اعتبار سه‌قسمتی «دارد»، «خنثی» و «ندارد»، که معادل طیف سه‌قسمتی «ضروری است»، «مفید است ولی ضرورتی ندارد» و «ضرورتی ندارد» بررسی نمایند، سپس پاسخ‌ها مطابق فرمول زیر محاسبه گردید.

$$CVR = \frac{n_E - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

در این رابطه n_E تعداد متخصصانی است که به گزینه ضروری پاسخ داده‌اند و N تعداد کل متخصصان است. براین اساس، برای سنجش روایی سنجه تحقیق (فرم محقق ساخته)^۱، پیش‌آزمونی به تعداد ۲۰ نفر از متخصصان حوزه علوم اجتماعی و ارتباطات به روش گلوله برفی انجام شد و نظر کارشناسی آنان ملاک عمل قرار گرفت.

۱. جدول‌های محقق ساخته براساس جداول استاندارد کنش‌های گفتار جان آستین است که مقداری و می‌سازی شده و روایی و پایایی این جداول مورد سنجش قرار گرفته و اثبات شده‌اند که در بخش روش‌شناسی بیشتر توضیح داده شده است..

برای محاسبه پایایی سنجه کنش گفتار، از فرمول آلفای کرونباخ با استفاده از تقسیم سنجه‌ها به دو نیمه تصادفی در حین تجزیه و تحلیل، از نمرات حاصل از دو نیمه تقسیم شده، ضریب همبستگی که معرف برابری دو نیمه است، محاسبه گردید که به عنوان برآوردی از پایایی شاخص مورد استفاده برای سنجش کنش گفتار در نظر گرفته شد. در این حالت چون بین دو دسته از سنجه‌ها همبستگی بالایی وجود داشت (۰/۸۴۱)، نتیجه به دست آمده نشانگر پایایی بالای ابزار اندازه‌گیری تحقیق بود. پایایی مورد نظر مطابق فرمول زیر محاسبه گردید.

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_T^2} \right]$$

که در آن:

- نماد k تعداد سؤالات یا گویه‌های پرسشنامه یا آزمون

- نماد $\sum S_i^2$ واریانس زیر آزمون k ام.

- و S_T^2 سیگمای واریانس کل آزمون است.

برای گردآوری داده‌ها از روش اسنادی استفاده شده است، بدین طریق که از طریق سایت مقام معظم رهبری، بیانات ایشان در اجتماع عظیم آحاد مردم در ابتدای هر سال که از سال ۶۹ تا ۹۸ را پوشش می‌دهد، استخراج، کدبندی و در درون جدول‌های محقق ساخته قرار داده شد، سپس نتایج حاصل از توصیف داده‌ها در جداولی مختصرتر سازمان‌دهی گردیده و بر اساس طبقه‌بندی پنجگانه کنش‌های گفتار، تحلیل یافته‌ها انجام گرفت.

۶. یافته‌ها و تحلیل

۶-۱. تحلیل خرد

در این پژوهش، از طریق کنش گفتاری و در راستای دستیابی به سؤال تحقیق، داده‌های گردآوری شده، به شرح زیر توصیف و تحلیل گردیدند:

کنش گفتاری انشایی / تقریری:

بسامد کنش‌های گفتاری انشایی/تقریری، بیانگر آن است که فراوانی این نوع کنش ۷/۹٪

برای عامه مردم و ۱/۷٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) بوده است. حال، باید دریافت که چرا تفاوت ۶/۲٪ بین کنش گفتار انشایی / تقریری، در بیانات معظم له ارائه شده در جمع این دو قشر وجود دارد؟

بنا به تعریف کنش‌های گفتاری انشایی / تقریری، به آن دسته از کنش‌های گفتاری گفته شد که بیان آن‌ها به تغییر اوضاع دنیای خارج بیانجامد. با بررسی و تطبیق سی سخنرانی ارائه شده در جمع عامه مردم با وضعیت و اوضاع داخل و خارج از کشور در آن شرایط زمانی، درمی‌یابیم که شرایطی حاکم بوده است که مقام معظم رهبری احساس تکلیف نموده که برای تأثیرگذاری بر مخاطبان، بیشتر از این نوع کنش در بیانات خود استفاده نمایند تا بتوانند با به کارگیری این نوع کنش از طریق کلمات، اوضاع دنیای خارج را تغییر بدهند. و این در حالی است که این شرایط در زمان ارائه بیانات که مخاطب کلام خواص (کارگزاران نظام) هستند حاکم نبوده است و به همین دلیل تفاوت معنی داری بین این دو سخنرانی وجود دارد (جدول ۲ و شکل ۲).

کنش گفتاری تصریحی یا توصیفی:

بسامد کنش‌های گفتاری تصریحی یا توصیفی، بیانگر آن است که فراوانی این نوع کنش ۶۷/۳٪ برای عامه مردم و ۶۹/۲٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) بوده است. بر اساس این نوع کنش که تصریح و توصیف گوینده را از جهان خارج نشان می‌دهد، معظم له به بیان مطالبی پرداخته که نشان‌دهنده باور ایشان از درستی اوضاع امور است. اظهاراتی چون بیان واقعیت، تصدیق، نتیجه‌گیری و توصیف نمونه‌هایی از کنش‌های گفتاری‌اند که وی از طریق آن‌ها دنیا را آن‌چنان که هست یا آن‌چنان که باور دارد، نشان می‌دهد. این کنش از جمله کنش‌های گفتاری است که تعهد گوینده را نسبت به صدق گزاره مطرح شده نشان می‌دهد. در این نوع کنش گفتار، تفاوت عمده‌ای بین بیانات ارائه شده برای عموم مردم و خواص وجود ندارد (جدول ۲ و شکل ۱).

کنش گفتاری احساسی:

آمار به کارگیری کنش‌های گفتاری احساسی، بیانگر آن است که فراوانی این نوع کنش ۱۳/۸٪ برای عامه مردم و ۹/۳٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) بوده است.

بر اساس این نوع کنش که احساس گوینده را از جهان خارج نشان می‌دهد، معظم‌له با توجه به تنوع موضوعی ارائه نموده در بیانات خود به بیان تجربه، شادی، درد، علاقه، تنفر و لذت و ارائه راهکارهای ممکن پرداخته است. ایشان با به‌کارگیری بیان احساس، کلمات را با دنیای احساس خویش هماهنگ نموده است.

در این نوع کنش گفتار، تفاوت عمده‌ای بین بیانات ارائه‌شده برای عموم مردم و خواص وجود ندارد (جدول ۲ و شکل ۲).

کنش گفتاری امری / دستوری:

بر اساس نتایج به‌دست آمده، کنش گفتاری امری / دستوری با فراوانی ۹/۸٪ برای عامه مردم و ۱۸/۵٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) بوده است. حال، باید دریافت که چرا تفاوت ۸/۷٪ بین کنش گفتار امری / دستوری، در بیانات معظم‌له ارائه‌شده در جمع این دو قشر وجود دارد؟

بنا به تعریف کنش‌های گفتاری امری / دستوری یا جهت دهنده، گوینده با به‌کارگیری آن‌ها، دیگری را به انجام کاری و می‌دارد و بنابراین، بیانگر خواسته‌های گوینده است. براین اساس، در بیانات ارائه‌شده در جمع خواص (کارگزاران نظام) و بنا به وضعیت پیش آمده و بیان مطالبات مورد درخواست برای انجام در آینده از سوی مقام معظم رهبری، شرایطی حاکم بوده است که ایشان احساس تکلیف نموده بیشتر از این نوع کنش در بیانات خود استفاده نمایند تا بتوانند با به‌کارگیری این نوع کنش از طریق کلمات، اوضاع دنیای خارج را تغییر دهند. و این در حالی است که این شرایط در زمان ارائه بیانات در جمع عامه مردم حاکم نبوده است و این قشر از طریق این نوع کنش کمتر مورد خطاب واقع و به همین دلیل تفاوت معنی‌داری بین این دو سخنرانی وجود دارد.

نکته حائز اهمیت اینکه، برخلاف اوامر، فرمان‌ها و دستورات دیکتاتورها و حاکمان خودرأی و نیز حکومت‌های لیبرال دموکراسی مرسوم دنیا، اوامر، فرمان‌ها و دستورات ریشه در آموزه‌های دینی و رابطه خاص امام و مأموم دارد - همانند انجام نماز جماعت که مأموم به تأسی از امام جماعت کارهایی را باید انجام دهد - و اینجا مأموم با کمال میل و از روی بینش و آگاهی دستورات را انجام می‌دهد، نه از روی اکراه و یا اجبار صیرف. امام نیز در مقام انجام تکلیف اعمال را انجام می‌دهد و نه از سر هوی و هوس و خواسته‌های شخصی (جدول ۲ و شکل ۲).

کنش گفتاری تعهدآور:

بسامد کنش گفتاری تعهدآور با فراوانی ۱/۲٪ برای عامه مردم و ۱/۳٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) را نشان می‌دهد. در این نوع کنش گفتاری، تفاوت فاحشی بین بیانات ارائه شده برای عموم مردم و خواص وجود ندارد.

بنا به تعریف کنش‌های گفتاری تعهدآور، گوینده با به کارگیری آن‌ها، دیگری را به انجام کاری و می‌دارد و بنابراین، بیانگر خواسته‌های گوینده است. این کنش‌ها دربرگیرنده وعده‌ها، تهدیدها، سرباززدنها، و تعهدات هستند و هدف گوینده در به کارگیری این کنش، تطبیق دادن جهان خارج با محتوای گزاره‌ای عمل آتی شنونده می‌باشد.

براین اساس، در بیانات ارائه شده در جمع خواص (کارگزاران نظام) و بنا به وضعیت پیش آمده، شرایطی حاکم بوده است که مقام معظم رهبری احساس تکلیف نموده که کمتر از این نوع کنش در بیانات خود استفاده نمایند تا بتوانند با به کارگیری این نوع کنش اوضاع دنیای خارج را با گزاره‌های موردنظر خود هماهنگ نماید. و این در حالی است که این شرایط در زمان ارائه بیانات در جمع عامه مردم نیز حاکم بوده است و به همین دلیل تفاوت معنی داری بین این دو سخنرانی از نظر کنش گفتاری تعهدآور وجود ندارد (جدول ۲ و شکل ۲).

جدول ۲. فراوانی کنش گفتاری بیانات مقام معظم رهبری با مخاطبان خاص و عام در سی

سخنرانی بیان شده از سال ۶۹ تا ۹۸

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
نوع کنش * گروه	۵۵۶۰	٪۱۰۰/۰	۰	٪۰/۰	۵۵۶۰	٪۱۰۰/۰

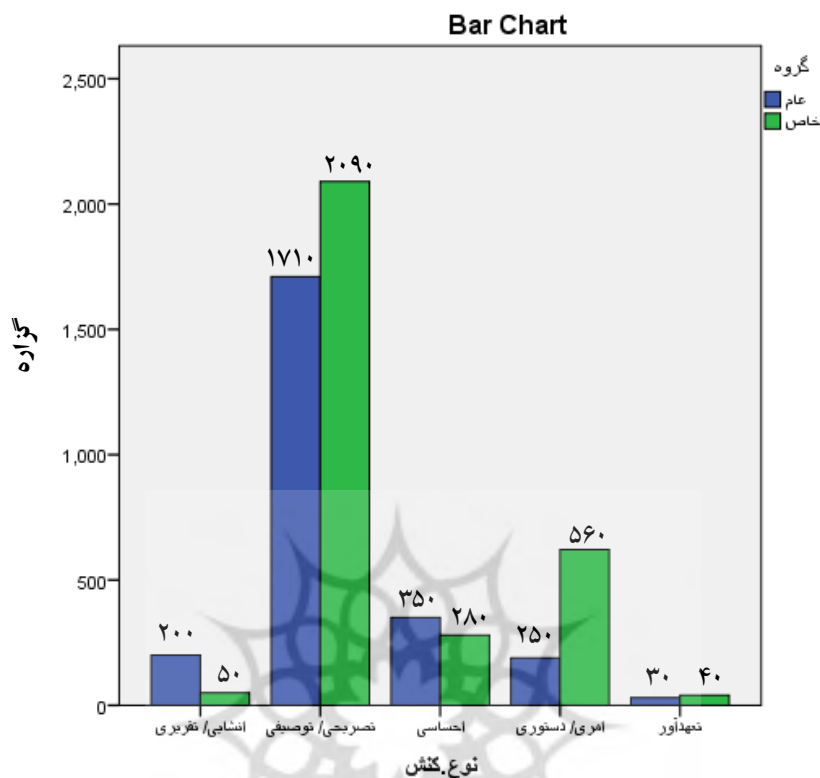
جدول ۳. نتایج کنش گفتاری بیانات مقام معظم رهبری با مخاطبان خاص و عام در سی سخنرانی بیان شده از سال ۶۹ تا ۹۸

مخاطب		عام		خاص
نوع کنش	آماره	فرآوانی	درصد	فرآوانی
		درصد	درصد	درصد
انشایی / تقریری	۲۰۰	۷/۹	۵۰	۱/۷
تصریحی / توصیفی	۱۷۱۰	۶۷/۳	۲۰۹۰	۶۹/۲
احساسی	۳۵۰	۱۳/۸	۲۸۰	۹/۳
امری / دستوری	۲۵۰	۹/۸	۵۶۰	۱۸/۵
تعهدآور	۳۰	۱/۲	۴۰	۱/۰۰
مجموع	۲۵۴۰	۱۰۰	۳۰۲۰	
نتیجه آماری				Chi square=۳۰۶/۰۱۳ df=۴ sig=۰/۰۰۰۰

نتایج آزمون کای اسکوئر حاکی از آن است که بین نوع کنش و نوع مخاطب رابطه معنی داری وجود دارد زیرا سطح معنی داری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ می باشد (جدول ۴).

جدول ۴. نتایج آزمون کای اسکوئر کنش گفتاری بیانات مقام معظم رهبری با مخاطبان خاص و عام در سی سخنرانی بیان شده از سال ۶۹ تا ۹۸

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	۲۱۶/۰۱۹ ^a	۴	۰/۰۰۰
Likelihood Ratio	۲۲۳/۸۹۵	۴	۰/۰۰۰
Linear-by-Linear Association	۷۵/۶۴۸	۱	۰/۰۰۰
N of Valid Cases	۵۵۶۰		

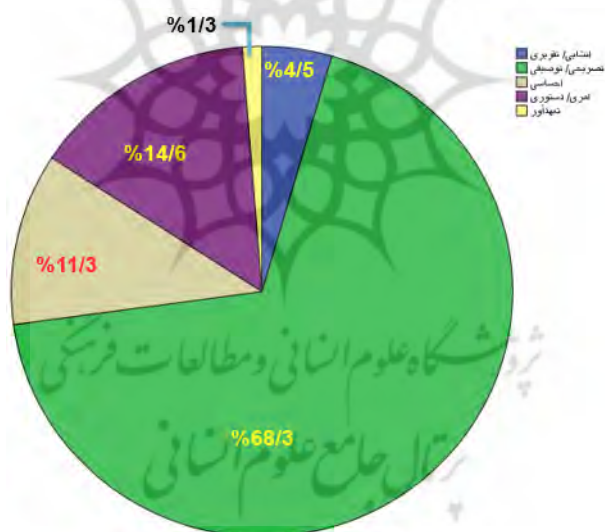
شکل ۲. نتایج کنش گفتاری بیانات مقام معظم رهبری با مخاطبان خاص و عام در دو سخنرانی بیان شده طی سال‌های ۶۹ تا ۹۸

۲-۶. تحلیل کلان

در پاسخ به پرسشی که قبلاً مطرح شد مبنی بر اینکه مقام معظم رهبری بیانات خود چه کنش‌های گفتاری (کنش‌های منظوری) را به کار برده‌اند که کنش تأثیری آن به صورت پیروی از منویات ایشان از سوی عموم مردم و نیز در مشی‌خواص جامعه (کارگزاران و مسئولان) بروز و نمود می‌یابد، از جدول (۵) و شکل (۳)، مشخص گردید که معظم‌له بیشترین استفاده را از کنش گفتار توصیفی و کمترین استفاده را از کنش گفتار تعهدی، برای رساندن منظور و پیام خود و اعمال وظایف محوله رهبری در حوزه‌های گوناگون داخلی و خارجی به کار برده‌اند.

جدول ۵. نتایج کنش گفتاری بیانات مقام معظم رهبری بر اساس فراوانی و درصد

فرآوانی تجمعی	درصد	فرآوانی	آماره نوع کنش
۴/۵	۴/۵	۲۵۰	انشایی / تقریری
۷۲/۸	۶۸/۳	۳۸۰۰	تصریحی / توصیفی
۸۴/۱	۱۱/۳	۶۳۰	احساسی
۹۸/۷	۱۴/۶	۸۱۰	امری / دستوری
۱۰۰	۱/۳	۷۰	تعهدی
	۱۰۰	۵۵۶۰	مجموع
Chi square=۳۰۶/۰۱۳ df= ۴ sig=۰/۰۰۰۰			نتیجه آماری

شکل ۳. نمودار دایره‌ای نتایج کنش گفتاری بیانات مقام معظم رهبری بر اساس فراوانی و درصد

بر اساس آمار، بیشترین کنش‌های گفتاری مربوط به کنش‌های توصیفی با فراوانی ۶۷/۳٪ برای عامه مردم و ۶۹/۲٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) بوده است. در مقابل کمترین کنش‌های گفتاری مربوط به کنش‌های تعهدی با فراوانی ۱/۲٪ برای عامه مردم و ۱/۳٪ برای خواص جامعه (کارگزاران نظام) بوده است.

بر اساس کنش گفتاری و تحلیل داده‌های فوق، مطالب ارائه در بیانات مقام معظم رهبری نشان‌دهنده باور معظم‌له از وجود واقعیت‌های موجود است. اظهاراتی چون بیان واقعیت، تصدیق، نتیجه‌گیری و توصیف نمونه‌هایی از کنش‌های گفتاری‌اند که گوینده از طریق آن‌ها دنیا را آن‌چنان که هست یا آن‌چنان که باور دارد، نشان می‌دهد. و در سطوح بالاتر ایشان به‌عنوان رهبری شناخته شده در دنیای کنونی، با به‌کارگیری تصریح و توصیف، کلمات را با جهان باورهایش متناسب می‌سازد و به این وسیله تأثیر خود را بر واقعیت‌های داخل و خارج از کشور می‌گذارد.

با توجه به مطالب ارائه شده در بیانات گزینش شده مقام معظم رهبری، کاربرد اندک کنش گفتار تعهدی بیانگر این حقیقت است که معظم‌له خود را ملزم به انجام کار و تعهدی در آینده در برابر غربی‌ها نمی‌کند و بنابراین، بیانگر قصد گوینده است. در جدول (۵)، نتایج کنش گفتاری بیانات مقام معظم رهبری با مخاطبان بر اساس فراوانی و درصد نشان داده شده است.

این نتایج نشان‌دهنده ارتباط و اعتماد عمیق بین گوینده و مخاطب یعنی رهبر جامعه با آحاد مردم از یک سو و با کارگزاران و مسئولان کشور با سلائق متنوع، متکثر و بعضاً متعارض از سوی دیگر است؛ یعنی گوینده متن تلاش کرده احساساتی از قبیل ارادتمندی، قدردانی و دوستی خویش را در قالب این متن به مخاطب خویش به انتقال بدهد.

با جمع‌بندی مطالب پیشین و در یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت:

۱. مقام معظم رهبری با به‌کارگیری کنش گفتاری تصریحی / توصیفی، به آسیب‌شناسی نقاط ضعف درون نظام پرداخته و با استمداد از عامه مردم و خواص جامعه، سعی در تبدیل این ضعف‌ها به نقاط قوت نظام نموده است.
۲. ایشان، در زمینه تهدیدات خارج از نظام که مستقیم یا غیرمستقیم متوجه نظام است، با

به کارگیری کنش‌گفتاری تصریحی / توصیفی، به روشنگری پرداخته و با استمداد از عامه مردم و خواص جامعه، سعی در تبدیل این گونه تهدیدات به فرصت برای نظام نموده است.

۳. بسامد بالای کنش‌گفتاری احساسی، نشان‌دهنده ارتباط و اعتماد عمیق بین‌گوینده و مخاطب یعنی رهبر جامعه با آحاد مردم از یک سو و با کارگزاران و مسئولان کشور با سلائق متنوع و بعضاً متعارض از سوی دیگر است؛ یعنی ایشان تلاش کرده احساساتی از قبیل ارادتمندی، قدردانی و دوستی خویش را در قالب این گونه کنش‌گفتار به مخاطب انتقال بدهد.

۴. بسامد بسیار پایین کنش‌های گفتاری تعهدی، بیانگر این حقیقت است که معظم‌له خود را ملزم به انجام کار و تعهدی در آینده در برابر دشمنان و زورگویی‌های آنان که نمود عینی آن در کشورهای غربی متجلی گردیده، نمی‌بیند و موضع‌گیری‌های وی در برابر اربابان سلطه که در گفتارش متجلی گردیده، نشان از حکمت، مصلحت و عزت دارد.

۵. با توجه به ویژگی ذوابعادی کنش‌های گفتاری در گزاره‌های دینی و نیز در گفتار و سخنان رهبران الهی و دینی، به خوبی می‌توان دریافت که حتی کاربرد کنش‌گفتاری امری / دستوری - هرچند به میزان کم - از سوی مقام معظم رهبری از رهبرانی که از سبک رهبری آمرانه، دموکراتیک و یا تفویضی از کنش‌های گفتاری استفاده می‌کنند کاملاً متفاوت بوده و علاوه بر برخورداری از جنبه‌های عاطفی، اخلاقی، روانی، اغلب موافق با فطرت پاک الهی انسان‌ها (مخاطبان) می‌باشد.

۷. نتیجه‌گیری

با شکل‌گیری انقلاب اسلامی و تثبیت حاکمیت نظام جمهوری اسلامی در ایران، شکل جدیدی از رهبری به دنیا عرضه شد. این سبک جدید رهبری، نه از نوع رهبری استبدادی است که با خودرأیی و خودکامگی به تصمیم‌گیری پردازد، نه از نوع سبک رهبری دموکراسی است که فقط به مشارکت صرف افراد و پیروان بسنده نماید و نه از نوع سبک رهبری تفویضی است که همه مسئولیت‌ها را به پیروان واگذار نموده و از خود سلب مسئولیت نماید. در واقع، این نوع سبک

رهبری جدید را باید رهبری قلب‌ها نامید که رابطه رهبر با پیروان فراتر از ارتباط صرف انجام تکلیف از سر اختیار یا اجبار بوده و از نوع ارتباط انسانی و الهی است که ریشه در آموزه‌های اسلامی دارد.

بر این اساس، در این مقاله تلاش گردید نشان داده شود مقام معظم رهبری به‌عنوان رهبر انقلاب اسلامی خارج از شیوه‌های رهبری دیکتاتوری و دموکراسی مرسوم در دنیای کنونی، برای برقراری ارتباط با آحاد مردم و خواص جامعه از چه کنش‌های گفتاری بهره می‌گیرند تا پیروی همگان از منویات ایشان از سر اقتناع و نه اجبار در جامعه عینیت یابد. مشخص گردید که معظم‌له بیشترین استفاده را از کنش گفتار تصریحی/توصیفی و کمترین استفاده را از کنش‌های گفتار دستوری و تعهدی، برای رساندن منظور و پیام خود و اعمال وظایف محوله رهبری در حوزه‌های گوناگون داخلی و خارجی به کار برده‌اند. معظم‌له در دوران سی‌ساله رهبری حکیمانه خود تاکنون با انتخاب مدل کنش‌های گفتاری تصریحی/توصیفی، به دنبال این بوده که جامعه را «ارتقا» دهد و «هدایت» کند نه اینکه با زور چیزی را «تحمیل» کند، که این خود نقطه قوت و ثقل قدرت نرم جمهوری اسلامی به شمار می‌آید و افق روشنی از رشد جامعه و دستیابی به قله‌های پیشرفت را ترسیم می‌نماید. ایشان در کلیه بیانات خود، با شناخت موقعیت خویش، به‌عنوان رهبر انقلاب اسلامی ایران سعی داشته‌اند تا با استفاده از جملات خاص (کنش بیانی) منظور خویش (کنش غیربیانی) را به مخاطب برسانند تا با تأثیرگذاری بر مخاطبان خویش (کنش پس‌بیانی) به گسترش افکار خویش در قالب کنش گفتار تصریحی/توصیفی که ناشی از درک بالای ایشان از ضعف‌ها و قوت‌های مربوط به محیط داخلی از سویی و فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از محیط بیرونی نظام از سوی دیگر است، پردازند.

با توجه به نتایج به‌دست آمده از مدل رهبری مقام معظم رهبری که بیان خواسته‌ها، انتظارات و مطالبات خود را در قالب گفتار تصریحی/توصیفی اظهار می‌نمایند، مخاطبان بیانات و گفتار معظم‌له که آحاد مردم و به‌ویژه مسئولان و مدیران جامعه هستند، به فراخور شرایط و مقتضیات زمان و مکان باید به آن خواسته‌ها، مطالبات، انتظارات و مطالبات عمل نمایند، در غیر این صورت جامعه از مسیر اصلی هدایت، رشد و تکامل منحرف شده و گرفتار حاکمانی بی‌تقوا و دنیاپرست شده و به انحطاط کشانده می‌شود. حال، اگر به بیانیه گام دوم به‌دقت بنگریم، معظم‌له به‌خوبی نقشه راه

انقلاب اسلامی را که مصداق عینی و عملی آن جمهوری اسلامی ایران است برای چهار دهه آتی با هوشمندی ترسیم نموده‌اند و در واقع می‌توان از این بیانیه به‌عنوان نقطه کانونی قدرت نرم انقلاب اسلامی نام برد که با ورود برنامه‌ریزی شده آحاد مردم که همه طیف‌ها و صنف‌های اجتماعی - فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و علمی جامعه را دربر می‌گیرد - که البته در این بین، مخاطب اصلی این بیانیه عمدتاً جوانان هستند - می‌توان امیدوار بود که ما در آستانه ساختن تمدن نوین اسلامی قرار گرفته و این کار عظیم تمدنی به دست جامعه ما شکل بگیرد.

فهرست منابع

۱. امام خمینی (ره). صحیفه نور.
۲. خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۰/۰۷/۲۴). سایت رهبر انقلاب اسلامی ایران.
۳. احمدی، حسین (۱۳۹۲). رسانه‌های جمعی. تهران: نشر نی.
۴. الام، ک. (۱۳۸۲). نشانه‌شناسی تأثیر و درام. ترجمه ف. سجادی. تهران: نشر قطره.
۵. یوزان، باری (۱۳۸۹). «مردم، دولت‌ها و هراس: مشکل امنیت ملی در جهان سوم». در: ادوارد ای. آذر و چونگ این مون. امنیت ملی در جهان سوم. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۶. پورسعید، فرزاد (۱۳۸۹). «مرجع امنیت در کنش گفتاری امام خمینی (ره)». فصلنامه مطالعات راهبردی، سال سیزدهم، ش ۳ (پاییز): ۲۹-۵۳.
۷. پهلوان‌نژاد، محمدرضا و لیدا اصطهباناتی (۱۳۸۷). «بررسی کنش‌های گفتار در سخنرانی‌های رؤسای جمهور ایران و آمریکا شهریور ۱۳۸۵، سازمان ملل». پژوهش‌های زبان‌های خارجی نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تبریز، سال ۵۱، ش ۲۰۸ (پاییز و زمستان): ۲۲-۱.
۸. خبرگزاری فارس (۱۳۹۸/۷/۱۲). جامعیت آقای خامنه‌ای در هیچ یک از علمای اسلام نیست «مصاحبه با مرحوم آیت‌الله مرتضی‌تهرانی». بخش فرهنگ و اندیشه.
۹. رایبیز، استیفن (۱۳۷۴). مدیریت رفتار سازمانی. ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی. چاپ اول. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی. ص ۷۷۶
۱۰. رسولی، مهستی و زهرا امیرآشنایی (۱۳۹۰). تحلیل محتوا با رویکرد درسی. چاپ اول. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۱۱. ساجدی، ابوالفضل (۱۳۸۱). «نظریه کنش گفتاری جان آستین و فهم زبان قرآن». قباست، ش ۲۵ (پاییز): ۱۲۲-۱۳۰.
۱۲. سرل، جان (۱۳۸۵). افعال گفتاری. ترجمه علی عبداللهی. قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
۱۳. سلطانی، سید علی اصغر (۱۳۸۴). قدرت، گفتمان و زبان (سازوکارهای جریان قدرت در جمهوری اسلامی ایران). تهران: نشر نی. ص ۲۷۲

۱۴. محمودی بختیاری، بهروز و سید مصطفی حسینی (۱۳۹۱). «بررسی نوبت گیری و کنش های گفتاری در نمایش نامه آهسته با گل سرخ با تکیه بر مطالعات سبک شناسی درام». نشریه هنرهای زیبا - هنرهای نمایشی و موسیقی، سال ۱۷، ش ۲ (پاییز و زمستان): ۵۳-۶۰.
۱۵. مطهری، مرتضی (۱۳۷۱). *امامت و رهبری*. چاپ سیزدهم. تهران: انتشارات صدرا. ۲۰۶ ص.
۱۶. مطهری، مرتضی (۱۳۷۲). *امدادهای غیبی در زندگی بشر*. چاپ ششم. تهران: انتشارات صدرا.
۱۷. یول، جورج (۱۳۸۹). *کاربردشناسی زبان*. ترجمه محمد عموزاده مهدیرجی و منوچهر توانگر. چاپ چهارم. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی. هفت، ص ۱۶۸
18. Carr, Caleb T. & David B. Schrock & Patricia Dauterman (2012). "Speech Acts Within Facebook Status Messages". *Journal of Language and Social Psychology*, 31 (2) 176-196.
19. Jørgensen, Marianne & Louise Phillips (2002). "Discourse Analysis as Theory and Method". London: SAGE Publications Ltd. 229P.
20. Koontz, Harold & Heinz Weihrich (1990). *Essentials of Management*. New York: M,C. Crow - Hill.
21. Mann, Steven T. (2009). "'You're Fired': An Application of Speech Act Theory to 2 Samuel 15.23-16.14". *Journal for the Study of the Old Testament*, Vol 33 (3): 315-334.
22. McNair, Lisa D. and Marie C. Paretti (2010). "Activity Theory, Speech Acts, and the "Doctrine of Infelicity": Connecting Language and Technology in Globally Networked Learning Environments". *Journal of Business and Technical Communication*, 24 (3) 323-357.
23. Searle, John R. (1969). *Speech Acts: an Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
24. Sperber, D. & Wilson D. (1986). *Relevance*. Oxford: Blackwell.